

αρχεία

ΠΗΓΕΣ ΓΝΩΣΗΣ,
ΠΗΓΕΣ ΜΝΗΜΗΣ

Τα Αρχεία της Γαληνοτάτης Αριστοκρατίας των Βενετών

Στη βενετική Κρήτη τον 17ο αιώνα

Λίγα λόγια για το κείμενο

Το κείμενο που θα διαβάσετε είναι νοταριακό, δηλαδή συμβολαιογραφικό. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για εξόφληση αγοράς ενός σπιτιού που αγόρασε ο αφέντης (δηλ. ο κύριος, ο άρχοντας) Λίμας από μια γυναίκα, τη Μαρούσα Ρουσοπούλα, χήρα του άρχοντα Francesco Zane. Βρισκόμαστε στην Κρήτη στις αρχές του 17ου αιώνα, όταν ακόμα το νησί βρίσκεται υπό την κυριαρχία των Βενετών. Η βενετική κυριαρχία στην Κρήτη ξεκίνησε το 1211 και τελείωσε, με την οθωμανική κατάκτηση, το 1669. Αναφερόμαστε δηλαδή σε μια μακρά περίοδο της ιστορίας του νησιού, όταν Έλληνες και Βενετοί ζούσαν μαζί, στον ίδιο τόπο. Μερικά από τα θετικά αποτελέσματα της βενετικής περιόδου στην Κρήτη είναι ευρέως γνωστά, όπως τα έργα της Κρητικής Λογοτεχνίας (Ερωτόκριτος, Θυσία του Αβραάμ κλπ.) ή η εμφάνιση σπουδαίων καλλιτεχνών όπως ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco) και αγιογράφων (Μιχαήλ Δαμασκηνός, Θεοφάνης ο Κρης, Εμμανουήλ Λαμπάρδος, Εμμ. Τζάνε Μπουνιαλής κ.ά.).

Το κείμενο που ακολουθεί δίνεται ως πολύ εύγλωττη μαρτυρία του χαρακτήρα μιας ολόκληρης και μακράς εποχής, όταν ο ελληνικός και ο ευρωπαϊκός, ο βυζαντινός-μεταβυζαντινός και ο αναγεννησιακός πολιτισμός και τρόπος ζωής συναντήθηκαν και συμβίωσαν, άλλοτε ομαλά, άλλοτε λιγότερο ομαλά και επιτυχημένα. Η γλώσσα του κειμένου είναι η ελληνική της εποχής, γραμμένη όμως με λατινικούς χαρακτήρες, διότι οι τελευταίοι ήταν πιο οικείοι στον γραφέα. Του ήταν δηλαδή πιο εύκολο να γράψει με λατινικά στοιχεία, για το λόγο ότι η εκπαίδευση τότε στην Κρήτη ήταν κατεξοχήν λατινική, ιταλική. Πρόκειται για τα ελληνικά που περίπου ομιλούνταν στη βενετική Κρήτη, με πλήθος ιταλικών λέξεων που είχαν περάσει στα ελληνικά. Το κείμενό μας διαθέτει επίσης πολλούς νομικούς και συμβολαιογραφικούς όρους στα ιταλικά (κάποιους και στα λατινικά). Όπως βλέπουμε, οι όροι αυτοί είναι αποκλειστικά ξενόγλωσσοι, καθώς η κρατική διοίκηση στην Κρήτη ήταν ιταλική και, δεδομένης της έλλειψης ελληνικής κρατικής μηχανής, δεν μπορούσαν να υπάρχουν οι ανάλογοι νομικοί ή διοικητικοί όροι στα ελληνικά.

Ένα κείμενο σε περίεργη γλώσσα

Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί

Eparalave i Madonna Marussa Russopula, relitta quondam evienestatu Afendi Francesco Zane, apu to evienestato Afendi Bernardin Lima ti simeron imera perpira ghiglia octacossia dheca apano issechina apuci erestarse isti pulissia tu spitiu apu agorasse apochini me instrumento camomeno ci 8 tu dhichiebriu 1636.

Ta opia etuta ta torrnessia ighie obligo o legomenos Afendis Limas na ci metrissi etuton ollon to mina chie emetrisseda al presente ogia ghria apuighie i legomeni arghodissa, igiopia me ti parussa graffi tone cani cauto et sicuro in perpetuum giata legomena tornessa tanothi perpira 1810. Chie ogliharete metagharas passa hora opu theli Afendis o Limas o anothe na tone cautelari per via instrumentu publica ogiati apopleromi tu legomeu spitiu.

Chie giati dhenecateghe echini nagrafi eparacalesse emena to Giovanni Andrea Troilo chie egrapsa gialoguci embrosta to catogiegrameno martiro.

Io Giovanni Andrea Troilo pregato scrissi presente
Marin Arcoleo sartor di Antonio
Io Zuanne Lurede fui presente.

Γλωσσάρι

Eparalave: επαράλαβε, παρέλαβε

Madonna: κυρία

relitta: χήρα

quondam: μακαρίτης

evienestatu: ευγενεστάτου = του ευγενέστατου

apu: από

perpira: χρήματα

ghiglia: χίλια

dheca: δέκα

issechina: εις εκείνα

apuci: που της (ενν. της οποίας)

erestarise: παρέδωσε

isti pulissia: στην πώληση

apochini: από εκείνη

instrumento: συμβολαιογραφική πράξη

camomeno ci 8 tu dhichiebriu 1636: καμωμένο (δηλ. συνταγμένο) στις 8 Δεκεμβρίου 1636

torrnessia: χρήματα

ighie obligo: είχε υποχρέωση

legomenos: λεγόμενος, ο παραπάνω ονομαζόμενος

al presente: στο παρόν, τώρα

chié emetrisseda: και εμέτρησέ τα (δηλ. και τα μέτρησε τα χρήματα, πλήρωσε)

ogia ghria apuighie: για χρεία που είχε (δηλ. εξαιτίας ανάγκης που είχε)

arghodissa: αρχόντισσα

igiopia: η οποία

tone cani cauto et sicuro in perpetuum: τον διαβεβαιώνει, του παρέχει έγγραφη βεβαίωση, τον εξασφαλίζει

giata legomena tornessa tanothi: για τα λεγόμενα торνέσια τα άνωθεν (δηλ. για τα παραπάνω χρήματα)

obligharete: υποχρεούται

metagharas: μετά χαράς, με ευχαρίστηση, οικειοθελώς

passa hora: πάσα ώρα (δηλ. κάθε φορά)

opu theli Afendis o Limas o anothe: όπου θέλει ο Αφέντης ο Λίμας που αναφέρεται παραπάνω (δηλ. κάθε φορά που επιθυμεί ο αφέντης)

na tone cautelari per via instrumentu publica: να του παρέχει έγγραφη βεβαίωση

ogiati apopleromi tu legomeu spituu: για την αποπληρωμή του λεγόμενου σπιτιού (δηλ. για την εξόφληση του σπιτιού)

dhenecateghie: δεν εκάτεχε, δεν γνώριζε

echini nagrafi: εκείνη να γράφει

gialoguci: για λόγου της, για λογαριασμό της

embrostras: ενώπιον, παρουσία των...

to catogiegrameno martiro: των κατωγεγραμμένων μαρτύρων (δηλ. των κάτωθι υπογεγραμμένων μαρτύρων)

Io Giovanni Andrea Troilo pregato scrissi presente: εγώ ο Giovanni Andrea Troilo αφού μου ζητήθηκε ήμουν παρών και υπέγραψα

Marin Arcoleo sartor di Antonio: εγώ ο Marin Arcoleo, ράφτης, γιος του Antonio

Io Zuanne Lurede fui presente: εγώ ο Zuanne Lurede ήμουν παρών.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Τι νομίζετε ότι είναι αυτό το παλιό κείμενο; Αφού έχετε επεξεργαστεί το νόημά του, προσπαθήστε να καταλάβετε ποια πρόσωπα αναφέρονται, πώς ονομάζονται, εάν είναι άνδρες ή γυναίκες και τι κάνουν. Ποιος νομίζετε ότι είναι ο λόγος για τον οποίο έχει γραφτεί αυτό το μικρό κείμενο; Υπάρχει ένα αντικείμενο που κυριαρχεί μέσα στο κείμενο και στο οποίο αναφέρονται τα πρόσωπα. Ποιο είναι αυτό; Τα άτομα που αναφέρονται μέσα στο κείμενο τι θέλουν να κάνουν με αυτό το αντικείμενο;

Σε ποια γλώσσα είναι γραμμένο το κείμενο; Αν είναι στην ελληνική γλώσσα, γιατί δεν έχει τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου; Μάλλον κάποιες ανάγκες της εποχής εκείνης ανάγκασαν τον γραφέα να το γράψει με λατινικούς χαρακτήρες. Σήμερα γράφουμε τα ελληνικά με λατινικούς χαρακτήρες; Και αν ναι, πού και για ποιο λόγο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;

Εκτός από αυτά που είδαμε παραπάνω για τον τρόπο γραφής, τι άλλο παρατηρείτε ως προς τη γλώσσα; Εκτός από λέξεις ελληνικής προέλευσης υπάρχουν πολλές λέξεις που είναι ξένες. Από ποια γλώσσα λέτε να προέρχονται;

Σε κάποιον που κατάγεται από την Κρήτη είναι γνωστές ορισμένες λέξεις και εκφράσεις του κειμένου; Σήμερα λέγονται στην Κρήτη;

Βενετικός χάρτης της πόλης του Χάνδακα (σημ. Ηράκλειο) του 17ου αιώνα την εποχή που συντάχθηκε το κείμενό μας.

i Σύνδεση με τη σημερινή εποχή: Στη σημερινή Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της πολυπολιτισμικότητας και της εισαγωγής τεχνογνωσίας από το εξωτερικό, υπάρχουν ανάλογα φαινόμενα χρήσης ξένης γλώσσας στην καθημερινή ζωή. Για παράδειγμα, η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας στην τεχνογνωσία (ηλεκτρονικοί υπολογιστές), καθώς και η χρήση του λατινικού αλφαβήτου στην επικοινωνία των ανθρώπων (greeklish, γραφή της ελληνικής γλώσσας με λατινικά στοιχεία στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο-email, και αρκετές φορές στα γραπτά μηνύματα των κινητών τηλεφώνων).

Γενική επιμέλεια:

Γεράσιμος Νοταράς, Επικεφαλής Ιστορικού Αρχείου Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
Στέλλα Χρυσουλάκη, Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Επιμέλεια έκδοσης:

Εύη Πίνη, Αρχαιολόγος, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Κείμενα:

Αλέξης Μάλλιαρης, Λέκτορας Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου

Διορθώσεις κειμένων:

Φωτεινή Κορδού, Στέφανος Στεφάνου, Επιμελητές εκδόσεων, Ιστορικό Αρχείο ΕΤΕ

Ηλεκτρονική – καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Copyright © Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 2009

ISBN: 978-960-214-864-8, 978-960-88264-8-9

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ